

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc
Str. Alecu Russo, nr.13-19, et.5, ap.11, sector 2, București, 020 522

Telefon: +40 21 316 7565 / +40 21 316 7557
Fax: +40 21 316 7552
Web: www.crimelecomunismului.ro
E-mail: office@iiccr.ro

COMUNICAT DE PRESĂ

Acțiunea de căutare și deshumare a doi partizani, uciși într-o luptă cu autoritățile comuniste în satul Mesentea, com. Galda de Jos, jud. Alba

București, 30 mai 2016. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER) în parteneriat cu Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca (MNIT), organizează în ziua de miercuri, 1 iunie 2016, o acțiune de investigații arheologice în satul Mesentea din jud. Alba. Acțiunea are drept obiectiv deshumarea și recuperarea rămășițelor pământești ale lui Mârza Traian și Gligor Traian, care au murit la 9 martie 1949 într-o confruntare armată cu cadre ale Securității, Miliției și Armatei. Activitățile din teren se vor desfășura în colaborare cu Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, Muzeul de Istorie și Științele Naturii Aiud și Primăria comunei Galda de Jos.

Fenomenul rezistenței armate anticomuniste a cunoscut o mare amploare pe teritoriul Transilvaniei. Cele mai multe formațiuni care s-au opus regimului comunist, de orientări ideologice diverse, au existat în zona Munților Apuseni, pe teritoriul fostelor județe Alba, Turda și Cluj. Una din aceste organizații a fost și cea condusă de către Ștefan Popa, fiu de preot ortodox, născut la 17 oct. 1920 în satul Decea, com. Mirăslău, jud. Alba. Acesta a fost sublocotenent în Armata Română și veteran de război. După terminarea războiului și întoarcerea de pe front s-a înscris la Facultatea de Drept din Cluj. Ca student, și-a manifestat sub diferite forme opoziția față de regimul politic instaurat în țară. Din acest motiv, în primăvara anului 1948, când era student în anul III, era căutat de Siguranță, fiind dat în urmărire pe țară. În aprilie 1949 a fost condamnat în contumacie de Tribunalul Militar din Cluj la 15 ani de muncă silnică. Pentru a scăpa de arestare s-a refugiat în Munții Apuseni, în zona Vârfului Capra, situat în apropiere de comuna Întregalde, jud. Alba. Aici a pus bazele unui grup de rezistență armată anticomunistă, creându-și rețele de susținere în mai multe localități din zonă.

După confruntarea armată de la Bistra-Groși din 4 martie 1949, când organizația anticomunistă *Frontul Apărării Naționale* condusă de maiorul Nicolae Dabija a fost distrusă, Securitatea a întreprins o serie de ample acțiuni pentru capturarea partizanilor care au reușit să scape din acea înfruntare, precum și pentru arestarea tuturor celor care i-au susținut. În această campanie represivă, un obiectiv important al Securității

a fost și anihilarea grupării conduse de Ștefan Popa, care colaborase cu maiorul Dabija și dorea unirea tuturor organizațiilor anticomuniste din zona Apusenilor. Îndeplinirea acestui obiectiv a căzut în sarcina Direcției Regionale de Securitate Sibiu, condusă în acea perioadă de locotenent-colonel Gheorghe Crăciun.

Prin planurile de măsuri adoptate, în teren au fost deplasate efective din trupele de securitate și numeroase cadre operative din structurile teritoriale subordonate Direcției Regionale de Securitate Sibiu. Operațiunile din teren au fost coordonate personal de către lt. col. Gheorghe Crăciun. În ziua de 6 martie a fost încercuită zona Muntelui Capra, unde gruparea lui Ștefan Popa își avea baza și adăpostul principal într-o peșteră. Partizanii au reușit să spargă încercuirea și o parte dintre ei s-au retras pe Valea Cricăului, într-o poiană situată sub Muntele Piatra Craivii, locul fiind cunoscut sub denumirea de *Bogoloaia*. Aici, în ziua de 8 martie, cinci partizani au fost surprinși într-o locuință sezonieră. A avut loc o confruntare armată în urma căreia trei partizani au fost împușcați și doi luați prizonieri. Între cei uciși s-a aflat și Ștefan Popa, conducătorul organizației.

Pe baza informațiilor obținute prin tortură de la prizonierii capturați la *Bogoloaia*, s-a aflat că într-o casă din satul Mesentea erau adăpostiți alți doi membri ai organizației, **Mârza Traian și Gligor Traian**. Ca urmare, eforturile Securității s-au concentrat asupra acestui obiectiv. În dimineața zilei de miercuri, 9 martie 1949, șapte cadre de Securitate au înconjurat casa, fiind trimisă o femeie înainte pentru a verifica ușa de intrare. Aceasta fiind încuiată, s-a încercat forțarea ei de către securiști, care au fost întâmpinați din interior cu focuri de armă. Retrăgându-se pe poziții prielnice, cadrele de securitate au deschis foc asupra imobilului. Văzându-se că cei doi partizani baricadați în interior nu cedează, s-a cerut sprijin de la Alba Iulia, de unde au venit 25 de persoane din partea Miliției, care s-au alăturat securiștilor aflați la fața locului. Asediul asupra casei a continuat cu forțe sporite, însă partizanii nu au vrut să renunțe la luptă. Ca urmare, prin Direcția Regională de Securitate Sibiu s-a cerut sprijin militar garnizoanei din Alba Iulia, care a trimis un tun anticar și o formațiune de militari, care s-au alăturat în teren efectivelor de la Securitate și Miliție. Obiectivul a continuat să fie atacat cu tot armamentul din dotare, asupra casei fiind aruncate zeci de grenade ofensive și incendiare. În jurul orei 17, cei din interior au încetat să mai răspundă cu foc. Pe acest fond de acalmie au fost aduși doi localnici, care au fost obligați să intre în casă pentru a verifica situația. Aceștia au ieșit după scurt timp afară cu armele partizanilor, anunțând că cei doi sunt morți. La verificarea trupurilor, s-a constatat că Mârza era decedat iar Gligor grav rănit. După afirmațiile martorilor, pentru a-i grăbi moartea, un securist a mai tras în capul lui Gligor Traian două focuri de armă.

În seara acelei zile precum și în cursul zilei următoare, pentru recunoașterea morților dar și pentru înspăimântarea oamenilor, Securitatea a adus mai multe persoane din localitățile natale ale victimelor, dar și oameni deja arestați care au făcut parte sau au susținut organizațiile anticomuniste din zonă. Cadavrele au fost dezbrăcate complet de haine și expuse pe podelele unei încăperi. Mulți oameni din sat și din localitățile învecinate au venit însă și din curiozitate să privească această scenă.

Casa din Mesentea este situată la numărul 1, fiind prima din sat aflată pe partea stângă a drumului ce vine dinspre Galda de Jos. Imobilul este locuit și în prezent dar a fost amplificat ulterior prin adăugarea altor încăperi, însă partea veche se păstrează aproape integral. Urmele asediului sunt încă și acum vizibile în unele locuri de pe pereții

exteriori ai casei. În anul 1949 casa se afla în proprietatea lui Silvia Giurgiu (n. 1919), văduvă de război și o sprijinitoare a membrilor organizațiilor anticomuniste din zonă. După incident ea a fost arestată și reținută prima dată la Securitatea din Alba Iulia, apoi transferată la Sibiu, fiind anchetată, torturată și în cele din urmă condamnată la doi ani de închisoare pentru găzduirea celor doi partizani.

Cadavrele au fost înhumate împreună în ziua de 10 martie, într-o groapă ce a fost săpată în grădina casei unde cei doi și-au găsit sfârșitul. După unele surse, unii reprezentanți ai autorităților au propus incendierea corpurilor, lucru care însă nu s-a întâmplat. Mormântul comun nu a fost niciodată marcat, terenul fiind folosit de-a lungul timpului pentru diverse culturi agricole. Locul mormântului a fost stabilit cu o oarecare aproximație pe baza informațiilor furnizate de câțiva martori supraviețuitori ai evenimentelor, în cursul unor reconstituiri efectuate la fața locului. Amplasamentul gropii comune a fost însă identificat numai după efectuarea mai multor sondaje arheologice. Moartea celor două persoane nu a fost consemnată oficial nicăieri în Registrele de stare civilă, astfel că nu au fost întocmite nici certificate de deces.

Biografiile victimelor.

MÂRZA TRAIAN s-a născut la 15 decembrie 1925 în satul Galtiu, comuna Sântimbru, jud. Alba. Părinții săi au fost Mârza Ioan și Crișan Eudochia, amândoi de religie greco-catolică. Aceștia au avut împreună patru copii, doi băieți și două fete, în prezent toți decedați. Familia avea o stare materială relativ bună, fiind încadrată în categoria țăranilor mijlocași, iar tatăl fusese primar la Galtiu în timpul guvernărilor liberale din perioada interbelică. A urmat șapte clase primare în localitatea natală după care a rămas lângă părinți, ocupându-se cu agricultura și creșterea animalelor. Mârza Traian a fost încorporat în armată pentru satisfacerea stagiului militar într-o unitate militară din București, unde a dobândit gradul de sergent. Din convingeri politice, în octombrie 1948 a dezertat din armată, s-a întors în localitatea natală și în scurt timp s-a retras în munți, alăturându-se partizanilor din gruparea lui Ștefan Popa. Fratele său, Mârza Aurel (n. 1920–d. 1988), absolvent al Facultății de Medicină din Cluj, a fost arestat în sept. 1948 pentru activitate contrarevoluționară, executând aproape 14 ani de detenție în mai multe închisori și lagăre de muncă. Dintre urmașii și rudele mai apropiate ale lui Mârza Traian, astăzi mai trăiește singurul fiu al fratelui Aurel și o fiică a uneia dintre surorile sale.

GLIGOR TRAIAN s-a născut la 18 aprilie 1924 în comuna Livezile (fostă Cacova), jud. Alba. Părinții săi au fost Gligor Irimie și Muntean Ana, amândoi de religie greco-catolică. Cei doi au avut împreună patru copii, trei băieți și o fată, în prezent toți decedați. În ordinea venirii pe lume, aceștia au fost Virgil, Gheorghina, Gherasim și Traian. Familia era încadrată în categoria țăranilor mijlocași, având în proprietate o anumită suprafață de pământ și mai multe animale. Gligor Traian a urmat șapte clase primare după care a rămas lângă familie, ocupându-se cu agricultura și creșterea animalelor. Se cunoaște că a fost încorporat în armată pentru îndeplinirea stagiului militar, însă nu se știe când a revenit acasă. Cert este că la sfârșitul anului 1948 el era deja plecat în munți, alături de partizani. Dintre rudele lui Traian, astăzi trăiesc mai mulți nepoți din partea fraților săi.

Cercetările sunt efectuate de un colectiv de arheologi, alcătuit din Gheorghe Petrov (coordonator), Gabriel Rustoiu, Paul Scrobotă și Horațiu Groza.

Activitățile care prevăd deshumarea și recuperarea rămășițelor pământești ale victimelor se vor desfășura în prezența reprezentanților Parchetului Militar, care a fost sesizat de către IICCMER în acest caz.

- Relații suplimentare se pot obține la tel. 0721 400 396 (arheolog Gheorghe Petrov, expert IICCMER).

Ilustrație: Foto Gligor Traian.

Notă: Pentru Mârza Traian nu s-au păstrat fotografii.

* * * * *

Despre IICCMER. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc este o structură guvernamentală înființată în 2005 și aflată în coordonarea Primului Ministru. Rolul său rezidă, înainte de toate, în gestionarea și analizarea din punct de vedere științific a perioadei totalitare și a consecințelor sale. În al doilea rând, IICCMER sprijină crearea și implementarea unor instrumente educaționale cu finalitate memorială, contribuind astfel la articularea contextului în care valorile și drepturile fundamentale să fie receptate de societatea noastră post-totalitară. Nu în ultimul rând, IICCMER are rolul de a aduna, arhiva și publica documente referitoare la memoria exilului românesc.